

MODORRO, 'beneit, babau', 'estúpid, embrutit', paraula antiga i arrelada en les tres llengües romàniques peninsulars i en gascó, afí al basc *mutur* 'felló, emmurriat'; d'origen incert; és antiga en basc, i és versemblant que en definitiva sigui d'origen ibero-basc, i si bé no es pot descartar del tot la possibilitat que en basc fos un manlleu del llatí vulgar (*MŪTĪLUS* 'escornat, mutilat') i que el basc antic el transmetés, alterat, al romànic, sembla més probable que vingui d'un ibèric *MŪTŪRRU*, que apareix com a nom de persona en inscripcions hispano-romanes. □ 1.ª doc.: S. XIV.

Ja el tenim bastant sovint en textos de la segona meitat d'aquest segle, com el *Facet*, on surt amb el sentit 'embrutit' o 'endormiscat' (v. 1570, *Rom.* xv, 223). En el de 'beneit, ximple, babau' és freqüent en Bernat Metge, que en el seu *Sermó* escrivia irònicament «si volets ésser bon marit, siats *modorro*» (*NCL.*, 47.14); i en el *Somni* posa en llavis d'una dona gelosa la frase «¿cuidats-vos que sia *modorra* e que no sàpia a qui anats detràs?»; o sarcàsticament insinua l'existència de mares que donen «una bona doctrina a llurs filles: ço és, en qual manera sabran enganar llurs marits, reebre lletres dels amadors, respondre aquelles, estar en les finestres comportant los *modorros* qui-ls van detràs ---» (*NCL.*, 116.11, 121.12). «Es d'ella molt amat --- e, públicament, ensemps, a mi en guisa d'un *modo<r>ro* escarnexen y --- ne fan una faulta ab alguns, en la manera que més los plau»; «ab maravloses ria<l>les te escarnien, dient: —O de la peccora camp! O del *modo<r>ro*! O del animal gros! E què ha fetes las suas sièncias?», *Corbatxo* (*BDLC* xvii, 33.4, 113.11). Sovint en el *Decam.*: vi, § 6, 362.9 (trad. *goccione*); «la *modorro* del marit» (trad. *il santocio*), i més avall «lo +*modorrot*» vii, § 3, 396.6, 15.

Quant al fem. *modorra*, el trobem amb un matís ja més sever, tirant al de 'murri', en JRoig: «per infants fer, / velles *modorres*, / exorques, porres, / moltes hi roden: / quant als no poden, / han fill furtat / o manllevat, / supplant parts / ---» (*Spill*, 8733).

Acaba d'arrodonir el quadro de la llengua antiga l'abstracte *modorria* 'estupidesa': «e a tothom fan ulla-da: / tot entegres girar-s'an, / a compàs movent la cama / e giren-se ab saltet; / de molta altra *modorria* / s'empatxen, que ---», en el poema satíric d'Eiximenis, c. 1360 (*EntreDL* i, 172, v. 58; *Dones*, capítol 54, f° 41v2); «Qui bé està mai no-s moga, / qui cerca lo mal, tost lo troba: / lexar via vella per nova / és *modorria*», Turmeda (*Bons Amon.* v. 108; *NCL.*, 148); «Fan creure que d'honestat proceixe lo no saber parlar, entre les dones e entre-ls valents hòmens; e (1) a llur ignocència o *modorria* han mès nom honestat», *Decameron* (*NCL.* i, 141.14; ed. Massó, 1910, p. 57, traduint *milensaggine*, V. MESELL). En el sentit de «malaltia del bestiar», a Mall., Ss. xvii, xviii, *DAG.*; i jo mateix he sentit *modorria* almenys a la Vall de Guadalest («malaltia que els fa donar voltes convulsivament», Benimantell, 1963).

Està fora de discussió que és un mot català genuí, puix que es troba en autors de llengua tan pur com BMetge i Turmeda; i endemés no hi hauria cap raó

per sospitar cosa contrària, com sigui que en català es conserva constantment la -o darrere rr. En castellà *modorro* i els seus derivats no són menys antics ni tenen sentit diferent, car *modorro* «loco, boto, necio», es documenta molt des de fi S. xv; en el lleonès de Cespedosa és 'tossut'; i dels derivats, *amodorrado* «aletargado, medio dormido, aterido», ja es troba des del segon quart del S. XIII, en Berceo i en l'Arx. de Hita, i *modorria* «boberia» figura també en aquest, c. 1330, i en molts més, del període clàssic i pre-clàssic. D'altra banda hi apareix *modorro* en una acc. més concreta, i pot ser més primitiva, aplicada al bestiar de llana «que padece la enfermedad llamada *modorra*, consistente en una especie de aturdimiento que le hace dar vueltas convulsivas, como cayéndose», ja doc. en diversos autors de fi S. xvi, i avui ben viva, almenys a l'Alt Aragó (Kuhn, *ZRPb.* lv, 623; Rohlf, *Le Gc.*, § 39).

Altrament amb aquest sign., *modorro* no és paraula menys coneguda ni arrelada en català, car és ben viva en molts llocs, almenys a Mallorca (*BDLC* vii, 170), crec que a tot el P. Val («*modóros*, caps que patixen de *modorria*» a Benimantell), i a la zona de Tortosa i Ports de Tortosa-Beseit (*BDC* iii, 103); aquí i a Mall. té encara l'acc. de 'taciturn, ensopit, malhumorat'; per més que la cita que en dona *AlcM*, § 2, en un poeta del S. xv, no tingui aquest sentit sinó el propi de 'pobre d'esperit, beneitó', no hi ha raó per dubtar que sigui també antic en aquest matís, que ja ve a ser el que he assenyalat en el *Facet*; «ni afaytar-me en barber *modorro* / ni dormir ab... home petorros», Carles Ros (*Adages*, 1736, p. 77): car el barber somnolent li podria tallar una vena.

El port. *modorro* i els seus derivats tenen les mateixes accs. que en les dues llengües germanes, i tot i que l'adjectiu no el sé documentat fins a fonts recents, ni tampoc l'acc. pecuària de *modorra*, no es veuen raons per creure que aquest grup de mots sigui menys antic en el Ponent peninsular que en el Centre i en el Llevant; car *modorra* 'somnialescència', 'letargia' i 'última guaita nocturna en els vaixells etc.' hi és molt castís i freqüent, almenys des de la primera meitat del S. xvi (João de Barros, Mendes Pinto, João de Castro etc.); en castellà tenim aquesta acc. navegatòria ja a la fi del S. xv i sovint des de començament del xvi.

També trobem alguna cosa d'això a Gascunya, puix que el *TdF* hi assenjala *moudourre* «lourdaud, rustre, brutal»; i en el Gers sorgeix la interessant i arcaica forma *moutourrou* «morose, taciturne, sournois», «rustaud» (Palay). Ariba fins més a l'Est: almenys a Tolosa *moudourre* «grosse tête d'âne, idiot» (princ. segle xvii, Doujat) i alguna part del Llgd.: *madourre*, *moud.* «sot, rustre, brutal». Fins aquí totes les formes semblen autòctones, però ja no ho deu ser *madourre*, *moudourre* 'brutal, idiota' en Rabelais (*Garg.*, cap. 33; *Tiers Livre*, cap. 2) ni Poitou *madeure* «lourd, pesant»,¹ que per llur -d- i -e conservades han de ser hispanismes o manlleus de l'occità. És difícil de decidir-se pel que fa al sic. *muturru* 'taciturn', calabr. *muturratu*, -tirr- 'que fa el bot' («imbronciato») i logud. *modurrone* = *tontorrone*, que podrien venir del subs-